

بررسی راهبردهای شناختی در نوجوانان بهبودیافته از سرطان: اعتبار یابی

مقیاس CCSS

دکتر مجتبی حبیبی؛ استادیار پژوهشکده دانشگاه شهید بهشتی

هدیه مجیدی تهرانی*؛ دانشجوی کارشناسی ارشد خانواده درمانی، دانشگاه شهید بهشتی پردیس

حبیبه خلقی؛ کارشناسی ارشد مشاوره تحصیلی دانشگاه شهید بهشتی

مقدمه: انسان‌ها پس از تجربه وقایع تنش‌زا، از طریق افکار و دستگاه شناخت، هیجان‌اتشان را تنظیم می‌کنند، نوجوانان مبتلا به سرطان نیز به دلایل پیامدهای ناشی از بیماری با تغییرات زیادی در زندگی مواجه می‌شوند که این تغییرات مستلزم نوعی سازگاری با کمک راهبردهای شناختی است، راهبردهای شناختی از زیر مجموعه‌های راهبردهای مقابله‌ای می‌باشد که در کل راهبردهای مقابله‌ای مجموعه‌ای از تلاش‌های شناختی و رفتاری فرد است که در جهت تعبیر و تفسیر و اصلاح یک وضعیت تنش‌زا به کار می‌رود و منجر به کاهش رنج ناشی از آن می‌شود. مداخلات در راهبردهای مقابله‌ای بهبودیافتگان مفید و مهم به نظر می‌رسد. هیگینز و اندلر (۱۹۹۵) سبک‌های مقابله‌ای را به سه نوع مسئله مدار، هیجان مدار و اجتناب مدار تقسیم کرده‌اند که سبک مقابله‌ای مسئله مدار رفتارها و شناخت‌هایی که هدف آن‌ها تغییر موقعیت یا متغیر استرس‌زا است. سبک مقابله‌ای هیجان مدار رفتارها و شناخت‌هایی را شامل می‌شود که در آن هدف تغییر پاسخ فرد به عامل تنش‌زا است، در سبک مقابله‌ای اجتنابی، فرد با فاصله گرفتن از مسئله استرس‌زا از آن فرار می‌کند و در جستجوی حمایت عاطفی و واگذاری مسئولیت مقابله به اطرافیان می‌باشد. برخی از تقسیم‌بندی‌ها دو سبک مقابله‌ای هیجانی و اجتنابی را در یک طبقه مفهوم‌سازی کرده‌اند و سبک اجتنابی را به صورت سبک مقابله‌ای هیجانی در نظر می‌گیرند. منطقی است بگوییم که بیماران از جمله بیماران سرطانی استرس غیرقابل کنترل بر زندگی فرد و اطرافیان آن وارد می‌کند، زیرا بیمار نمی‌تواند مشکل را حل کند جز با بهبود بیماری شرایط متفاوت می‌شود، این افراد ممکن است در جریان مواجهه با بیماری متکی بر راهکار مقابله‌ای هیجان مدار شوند. بر اساس طبقه‌بندی رینام راهبردهای کنترل شناختی را به چهار نوع تقسیم کرده است: کنترل از طریق پیش‌بینی، بدان معناست که فرد انتظارات مثبت برای مقابله با عواقب ناشی از بیماری خود دارد و همچنین در کنترل وضعیت زندگی خود قادر است. کنترل از طریق اعتماد به پزشکان که معمولاً در بیماران سرطانی همه امید آن‌ها در پزشکان متمرکز شده است. کنترل از طریق آگاهی و تفسیر: جستجو معنا و درک و به دنبال اطلاعات برای کمک به فهمیدن واکنش‌های عاطفی یا کاهش عدم اطمینان است. کنترل غیرواقعی: به شانس و امید به معجزه و یا افکار واهی و پوچ ارتباط دارد؛ بنابراین بر اساس

آنچه ذکر شد بررسی راهبردهای شناختی در نوجوانان بیمار سرطانی می‌تواند بسیار مهم باشد. برای بررسی راهبردهای شناختی این نوجوانان به ابزارهای قوی و پایا نیاز داریم. بر اساس بررسی‌های صورت گرفته در کشور ایران چنین ابزاری برای بررسی راهبردهای شناختی نوجوانان بهبودیافته از سرطان وجود ندارد؛ بنابراین هدف از پژوهش حاضر بررسی تحلیل عاملی تأییدی و ویژگی‌های روان‌سنجی مقیاس (CCSS) روی گروهی از نوجوانان ایرانی بهبودیافته بیماری سرطان بود.

روش: پس از اخذ مجوز از طراحان پرسشنامه راهبردهای کنترل شناختی، نخست پرسشنامه به زبان فارسی ترجمه و سپس همراه پرسشنامه کیفیت زندگی بهبودیافتگان از سرطان ((QOL-CSV و مقیاس پیامدهای سرطان (IOC) روی گروه نمونه در دسترس ۱۴۲ نفری از نوجوانان بهبودیافته از بیماری سرطان (۷۰ پسر و ۷۲ دختر) در محدوده سنی ۱۳ تا ۲۰ سال اجرا شد.

یافته‌ها: مقیاس راهبردهای شناختی (CCSS) یکی از پرسشنامه‌های قابل استفاده در مراکز بالینی برای نوجوانان مبتلا و بهبودیافته از بیماری‌های مزمن با ۴ عامل (کنترل پیش‌گویانه، کنترل مراقبی، کنترل تفسیری و کنترل غیرواقعی) می‌باشد. تحلیل عاملی تأییدی ساختار ۴ عاملی پرسشنامه (CCSS) را مورد تأیید قرار داد. یافته‌ها همسانی درونی (آلفای کرونباخ در دامنه ۰/۶۷ برای زیرمقیاس کنترل مراقبتی تا ۰/۷۲ برای زیرمقیاس کنترل پیش‌گویانه) قابل قبولی برای پرسشنامه نشان دادند و همچنین بر اساس یافته‌ها پرسشنامه (CCSS) با پرسشنامه کیفیت زندگی بهبودیافتگان از سرطان ($r = -0/18$) و مقیاس پیامدهای سرطان ($r = -0/26$) روایی و اگرایی قابل قبولی نشان داد.

بحث و نتیجه‌گیری: بهبودیافتگانی که خوش‌بین بودن به دوره‌ی درمان (موافق بودن با جملاتی چون: من مطمئنم همه چیز خوب پیش خواهد رفت و یا وقتی که به بیماری‌ام فکر می‌کنم بر این باورم همه چیز به خیر خواهد گذشت) در مطالعه نشان دادن کیفیت زندگی بهتری برخوردار هستند و می‌توان گفت کنترل شناختی یکی از عوامل مهم در پیش‌بینی کیفیت زندگی می‌باشد، در مجموع پژوهش حاضر روایی و پایایی پرسشنامه (CCSS) بر روی نوجوانان بهبودیافته از سرطان را تأیید می‌کند.

واژه‌های کلیدی: نوجوانان مبتلا به سرطان، پرسشنامه راهبردهای شناختی، ویژگی‌های روان‌سنجی.